

אני חכמה ד"ר רחלי פריש

שיעור 1: מבוא לספרות החכמה

ספרי דברים, עקב מח

שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאיקרא חכם, בשביל שאשב בישיבה, בשביל שאאריך ימים לעולם הבא, תלמוד לומר "לאהבה", למוד מכל מקום וסוף הכבוד לבוא. וכן הוא אומר "עץ חיים היא למחזיקים בה" וגו' ואומר "כי חיים הם למוצאייהם" [...] "אורך ימים בימינה" לעולם הבא, "בשמאלה עושר וכבוד" בעולם הזה.

משלי ג, 13-18

אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה. פי טוב סחרה מסחר כסף ומחרוץ תבואתה. יקרה היא מפנינים וכל חפציה לא ישוו בה. ארך ימים בימינה בשמאולה עשר וכבוד. דרכיה דרכי נעים וכל נתיבותיה שלום. עץ חיים היא למחזיקים בה ותמכיה מאשר.

משלי ד, 20-22

בני לדברי הקשיבה לאמרי הט אזנה. אל יליוזו מעיניך שמרם בתוך לבבך.
כי חיים הם למצאייהם ולכל בשרו מרפא.

שמות לא, 2-4

ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה. לחשוב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת [...]

שמואל ב יד, 2

וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה ויאמר אליה התאבלי נא ולבשי נא בגדי אבל ואל תסוכי שמן והיית כאשה זה ימים רבים מתאבלת על מת

יחזקאל כז, 8-9

ישבי צידון וארוד היו שטים לה חכמיה צור היו בה המה חבליה. זקני גבל ותכמיה היו בה מחזיקי בדקה כל אניות הים ומלחיהם היו בה לערב מערבך.

משלי א, 1-6

משלי שלמה בן דוד מלך ישראל.
 לדעת חכמה ומוסר להבין אמרי בינה.
 לקחת מוסר השכל צדק ומשפט ומישורים.
 לתת לפתאים ערמה לנער דעת ומזמה.
 ישמע חכם ויוסף לקח ונבון תחבלות יקנה.
 להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידתם.

קהלת א, 13

ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה על כל אשר נעשה תחת השמים

קהלת יב, 9

ויתר שהיה קהלת חכם עוד למד דעת את העם ואזן וחקר תקן משלים הרבה

איוב יב, 2-3

אמנם פי אתם עם ועמכם תמות חכמה. גם לי לבב כמוכם לא נפל אנכי מכם [...]

איוב לד, 2

שמעו חכמים מלי וידעים האזינו לי

משלי ד, 10-12

שמע בני וקח אמרי וירבו לה שנות חיים. בדרך חכמה הרתיקה הדרכתיך במעגלי ישר. בלכתך לא יצר צעדה ואם תרוץ לא תכשל.

קהלת ח, 16-17

כאשר נתתי את לבי לדעת חכמה ולראות את הענין אשר נעשה על הארץ כי גם ביום ובלילה שנה בעיניו איננו ראה. וראיתי את כל מעשה האלהים כי לא יוכל האדם למצוא את המעשה אשר נעשה תחת השמש בשל אשר יעמל האדם לבקש ולא ימצא וגם אם יאמר החכם לדעת לא יוכל למצא.

איוב טו, 17-18

אחנה שמע לי וזה חזיתי ואספרה. אשר חכמים יגידו ולא כחדו מאבותם.

משלי כה, 14-17

נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר.
בארץ אפים יפתה קצין ולשון רכה תשבר גרם.
דבש מצאת אכל דבך פן תשבֵענו והקאתו.
הקר וגלך מבית רעה פן ישבֵעך ושנאך.

איוב א, 1-3

איש היה בארץ עוץ איוב שמו והיה האיש ההוא תם וישר וירא אלהים וסר מרע [...] ויהי האיש ההוא גדול מכל בני קדם.

שיעור 2: "ראשית חכמה": תפיסת החכמה במשלי ח ובאיוב כח

משלי ח, 11-1

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה.
ראש מרומים עלי דרך בית נתיבות נצבה.
ליד שערים לפי קרת מבוא פתחים תרנה.
אליכם אישים אקרא וקולי אל בני אדם.
הבינו פתאים ערמה וכסילים הבינו לב.
שמעו כי נגידי אדבר ומפתח שפתי מישרים.
כי אמת יהגה חכי ותועבת שפתי רשע.
בצדק כל אמרי פי אין בהם נפתל ועקש.
כלם נכחים למבין וישרים למצאי דעת.
קחו מוסרי ואל כסף ודעת מחרוץ נבחר.
כי טובה חכמה מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה.

משלי ח, 12-21

אני חכמה שכנתי ערמה ודעת מזמות אמצא.
יראת יהוה שנאת רע גאה וגאון ודרך רע ופי תהפכות שנאתי.
לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה.
בי מלכים ימלכו ורוזנים יחקקו צדק.
בי שרים ישרו ונדיבים כל שפטי צדק.
אני אהבי אהב ומשחרי מצאנני.
עשר וכבוד אתי הון עתק וצדקה.
טוב פריי מחרוץ ומפז ותבואתי מכסף נבחר.
בארץ צדקה אהלך בתוך נתיבות משפט.
להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא.

משלי ט, 10

תחלת חכמה יראת יהוה ודעת קדשים בינה.

משלי ח, 22-31

יהוה קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז.
 מעולם נסכתי מראש מקדמי ארץ.
 באין תהמות חוללתי באין מעינות נכבדי מים.
 בטרם הרים הטבעו לפני גבעות חוללתי.
 עד לא עשה ארץ וחוצות וראש עפרות תבל.
 בהכינו שמים שם אני בחוקו חוג על פני תהום.
 באמצו שחקים ממעל בעזוז עינות תהום.
 בשומו לים חקו ומים לא יעברו פיו בחוקו מוסדי ארץ.
 ואהיה אצלו אמן ואהיה שעשעים יום יום משחקת לפניו בכל עת.
 משחקת בתבל ארצו ושעשעי את בני אדם.

בראשית יד, 19

ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קנה שמים וארץ

בראשית ד, 1

ותהר ותלד את קין ותאמר קניתי איש את יהוה

משלי ח, 32-36

ועתה בנים שמעו לי ואשרי דרכי ישמרו.
 שמעו מוסר וחכמו ואל תפרעו.
 אשרי אדם שמע לי לשקד על דלתתי יום יום לשמר מזוזת פתחי.
 כי מצאי מצא חיים ויפק רצון מיהוה.
 וחטאי חמס נפשו כל משנאי אהבו מות.

איוב כח, 12-22

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה.
לא ידע אנוש ערפה ולא תמצא בארץ החיים.
תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי.
לא יתן סגור תחתייה ולא ישקל כסף מחירה.
לא תסלה בכתם אופיר בשהם יקר וספיר.
לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז.
ראמות וגביש לא יזכר ומשך חכמה מפנינים.
לא יערכנה פטרת פוש בכתם טהור לא תסלה.
והחכמה מאין תבוא ואי זה מקום בינה.
ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה.
אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה.

איוב כח, 23-28

אלהים הבין דרכה והוא ידע את מקומה.
כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה.
לעשות לרוח משקל ומים תפן במדה.
בעשתו למטר חק ודרך לחזיון קלות.
אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה.
ויאמר לאדם הן יראת אדני היא חכמה וסור מרע בינה.

ירמיה י, 12-13

עשה ארץ בכחו מכין תבל בחכמתו ובתבונתו נטה שמים.
לקול תתו המון מים בשמים ויעלה נשאים מקצה הארץ ברקים למטר
עשה ויוצא רוח מאצרתיו.

שיעור 3: "הוא יביע מוסר שכל ובתורת ה' יתפאר": החכמה בספר בן סירא

מתוך הקדמת המתרגם ליוונית, בן סירא (מהדורת סגל), עמ' א

אבי הזקן ישוע נתן את נפשו עד מאוד למקרא התורה והנביאים והספרים האחרים של האבות, וכשקנה לו בהם מידה הגונה נמשך אף הוא לכתוב דבר הנוגע למוסר וחכמה, כדי שאוהבי תורה ישקדו אף על אלו ויוסיפו עוד יותר בחיים על פי התורה [...]
כי בשנת שמונה ושלשים לאורגטס המלך באתי למצרים וישבתי בה [...]

בן סירא א, 10-1

כל חכמה מאת ה' ועמו היא לעולם.
חול ימים ונטפי גשם וימי עולם מי יספור.
גבה שמים ורוחב ארץ ותהום וחכמה מי יחקור.
לפני כל נבראה חכמה וערמת תבונה מעולם.
שורש חכמה למי נגלה ומערומיה מי יודע.
אחד הוא, חכם, נורא מאוד, יושב על כסאו ה'.
הוא יצרה, ראה ויספרה וישפכנה על כל מעשיו.
עם כל בשר כמתנתו וירבנה לאוהביו.

משלי א, 1-6

מְשָׁלֵי שְׁלֹמֹה בֶן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל.
לְדַעַת חֲכָמָה וּמוֹסֵר לְהַבִּין אֲמָרֵי בִינָה.
לְקַחַת מוֹסֵר הַשֶּׁכֶל צֶדֶק וּמִשְׁפָּט וּמִיִּשְׁרִים.
לְתֵת לַפְתָּאִים עֲרֻמָּה לְנַעַר דַּעַת וּמְזֻמָּה.
יִשְׁמַע חָכָם וְיוֹסֵף לְקַח וּנְבוֹן תִּחְבְּלוֹת יִקְנֶה.
לְהַבִּין מִשְׁלַל וּמְלִיצָה דְּבָרֵי חֲכָמִים וְחִידוֹתָם.

בן סירא א, 10-1

כל חכמה מאת ה' ועמו היא לעולם.
חול ימים ונטפי גשם וימי עולם מי יספור.
גבה שמים ורוחב ארץ ותהום וחכמה מי יחקור.
לפני כל נבראה חכמה והבנת (או ערמת) תבונה מעולם.
שורש חכמה למי נגלה ומערומיה מי יודע.
אחד הוא, חכם, נורא מאוד, יושב על כסאו ה'.
הוא יצרה, ראה ויספרה וישפכנה על כל מעשיו.
עם כל בשר כמתנתו וירבנה לאוהביו.

בן סירא כד, 1-6

החכמה תהלל נפשה ובתוך עמה תתפאר
בקהל אלוהים תפתח פיה ולפני צבאו תשתבח.
אנכי מפי עליון יצאתי וכערפל כיסיתי ארץ
אנוכי במרומים שכנתי וכיסאי בעמוד ענן.
חוג שמים הקפתי לבדי ובעומק תהום התהלכתי
בגלי הים ובכל הארץ ובכל עם וגוי משלתי.

בן סירא כד, 7-13

בכל אלה מנוחה ביקשתי ובנחלת מי אשכון.
אז ציוני יוצר הכל ויוצרי הניח משכני
ויאמר ביעקב שכני ובישראל תירשי.
מעולם מראש בראני ועד עולם לא אחדל
במשכן קודש לפניו שרתי ובכן בציון התייצבתי.
בעיר אהובה כמוני נחתי ובירושלים ממשלתי
ואשריש בעם נכבד בחלק ה' נחלתו.

בן סירא כד, 23-29

כל אלה ספר ברית אל עליון, תורה צווה לנו משה מורשה קהילת יעקב.
 המלאה כפישון חכמה וכחידקל בימי אביב
 המציפה כפרת תבונה וכירדן בימי קציר
 המשפיעה כיאור מוסר וכגיחון בימי בציר
 לא כילה הראשון לדעתה וכן האחרון לא יחקרנה
 כי מים רב שכלה ועצתה מתהום רבה.

בן סירא לט, 1-8

אבל נותן נפשו ומתבונן בתורת עליון
 חכמת כל הראשונים ידרוש ובנבואות יהגה
 שיחת אנשי שם ישמור ובעמקי מליצות יבוא
 נסתרות משל ידרוש ובחידות משל יתרטש (יהגה?),
 בין שרים ישרת ולפני נדיבים יראה
 בארץ עמים יעבור, טוב ורע באדם יבחן
 לב ישית לשחר עושהו ולפני עליון יתחנן
 ויפתח פיו בתפילה ועל עוונותיו יעתיר
 אם אל עליון ירצה, רוח בינה יימלא
 הוא יביע דברי חכמה ויודה לה' בתפילה
 הוא יכין עצה ודעת ובמסתריו יתבונן
 הוא יביע מוסר שכל ובתורת ה' יתפאר.

שיעור 4: חכמה יהודית ופילוסופיה יוונית: החכמה בספר חכמת שלמה

חכמת שלמה א, 1-5 (מהד' כהנא)

שופטי הארץ אהבו צדק,
 חישבו על אלוהים ביושר ודרשוהו בתום לב,
 כי ימצא ללא ניסוהו וייראה ללא כיחשו בו.
 כי מחשבות עקלקלות מרחיקות מאלוהים ואווילים מנסים גבורתו יישפטו.
 הן בנפש עיקשת לא תבוא חכמה (σοφία) ולא תשכון בגוף מתמכר לחטא.
 כי רוח (πνεῦμα) מוסר קדוש ירחק ממרמה ויט ממחשבות נבלים ויסור בקרב הרשע.

חכמת שלמה ו, 9-14, 21-22

הנה לכם המושלים דבריי, למען תלמדו חכמה ולא תיכשלו [...]
 ברה היא החכמה ולא תיבול, תיוודע על נקלה לאוהביה ותימצא למבקשיה,
 ותעבור לפני דורשיה למען ימהרו להכירה.
 כל שוחרר לא ייעף, כי ימצאה יושבת לפני שעריו [...]
 ולכן מושלי עמים, אם בכיסא ושבת חפצכם, הוקירו חכמה למען תמלכו לעולם.
 והחכמה מה היא ואיך נוצרה אגידה ולא אסתיר מכם סוד,
 אך ראשית מוצאה אחקור ודעתה אגלה ולא אטה מדרך אמת.

חכמת שלמה ז, 1-11

גם אנוכי אנוש בן-תמותה ככל האנשים, מצאצאי אדם הראשון יצור האדמה,
 וברחם אמי לבשר עוצבתי [...]
 בחיתולים גודלתי ובדאגות, כי אין כל מלך אשר ראשית מוצאו אחרת הייתה.
 לכל דרך אחת אל החיים וגם צאתם דומה.
 לכן התפללתי וניתנה לי בינה, קראתי ורוח חכמה (πνεῦμα σοφίας) באה עליי.
 משבט וכיסא יקרה לי, ועושר לאפס חשבתי לעומתה [...]
 מבריאות ויופי אהבתי, ולנרי אבחרה, כי אורה לעולם לא יכבה.
 אכן כל טוב בא לי בכנפיה, ועושר לא ייספר בידיה [...]

חכמת שלמה ז, 15-21

ולי ייתן ה' לדבר כהגות לבי, ולהבין כיאות את אשר חנני בו, כי הוא מנהיג החכמה וגם מדריך החכמים. אשר בידו גם אנחנו וגם דברינו וכל תבונה ודעת וכל מלאכה... לדעת תכונת תבל וכוח היסודות. ראשית העיתים אחריתן ומחציתן, תנועות [השמש] לחליפותיהן ותמורות הזמנים, מחזור השנים ומשטר הכוכבים. תכונות נפש חיה וחמת חיות פרא, כוח הרוחות ושיחות אנשים, הצמחים למיניהם וסגולות השורשים. הנסתר והנגלות ידעתי, כי החכמה אומנית (τεχνικὴ) הכל לימדתני.

מלכים א, ה, 9-13

ויתן אלהים חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד ורחב לב כחול אשר על שפת הים. ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים. ויחכם מכל האדם מאיתן האזרחי והימן וכלכל ודרדע בני מחול ויהי שמו בכל הגוים סביב. וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף. וידבר על העצים מן הארז אשר בלבנון ועד האזוב אשר יצא בקיר וידבר על הבהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים.

חכמת שלמה ח, 2-4, 9-16

אותה אהבתי ודרשתי מנעוריי וקחתה לי לכלה חפצתי ואת יופייה חיבבתי. את רום יחשה תראה בחיותה חיי שותפות עם ה' ואדון הכל אהבה. תעלומות דעת אלוהים לפני נגלו, והיא בוררת מעשיו [...]. ולכן גמרת לקחתה ולחיות עמה, בדעתי כי תהיה לי יועצה טובה, ונחמה בדאגה ובעצב. בעבורה יגדל שמי בעמים, וכבוד הצעיר בין ישישים [...]. בגללה ארש אלמוות וזכר נצח אשאיר לבאים אחריי. אדביר עמים תחתיי ולאומים ייכנעו לפניי [...]. בבואי הביתה בה אמצא מנוחתי, כי בחברתה אין יגון וברעותה אין עצבת, אך ששון ושמחה.

חכמת שלמה ז', 24-27

כי החכמה ממחרת להתנועע מכל תנועה, עוברת וחודרת לכל בטוהרתה.
 כי היא נשימה מגבורת אלוהים, שפע זך מכבודו המושל בכל,
 ולכן כל טומאה לא תיגע בה.
 כי היא נוגה אור עולם וראי טהור לפעולת אלוהים ודמות טובו.
 יחידה היא ותוכל הכל, בעינה תישאר ותחדש הכל,
 ומדור לדור תעבור ותבוא בנפשות קדושות,
 ותעשן לידידי אלוהים ולנביאים.

חכמת שלמה י', 1-18

היא שמרה את האדם הראשון אבי תבל אשר נוצר לבדו,
 ותקימהו מכישלונו,
 ותתן לו כוח למשול בכל [...]
 והארץ אשר הציפו המים בגללו, שבה החכמה להצילה,
 ותנהג את הצדיק על עץ נקלה [...]
 היא הוליכה בדרך ישר את הצדיק בברחו מפני חמת אחיו [...]
 היא הוציאה עם קדוש וזרע תמים מקרב גוי צוררים,
 ותבוא בנפש עבד ה' ויתיצב לפני מלכים אדירים באותות ובמופתים.
 היא נתנה לקדושים שכר עמלם ותנחם דרך פלאים,
 ותהי למו מחסה יומם ולאור כוכבים לילה,
 ותעבירם בים סוף ותנהלם במים רבים.

חכמת שלמה יח, 4

הן בצדק נמנע אור מאלה ויעצבו בחושך,
 כי במאסר כלאו בניך אשר על-ידם ניתן לעולם אור תורת נצח.

שיעור 5: אין חכמה אלא תורה: החכמה בספר ברוך

ספר ברוך א, 1-5 (מהד' כהנא)

ואלה דברי הספר אשר כתב ברוך בן נריהו בן מחסיהו בן צדקיהו בן חסדיהו בן חלקיהו בבבל. בשנה החמישית בשבעה לחודש בעת לכדו הכשדים את ירושלים וישרפוה באש. ויקרא ברוך את הספר הזה באוזני יכניה בן יהויקים מלך יהודה ובאוזני כל העם הבאים אל הספר [...] ויבכו ויצומו ויתפללו לפני ה'.

ספר ברוך ג, 9-14

שמע ישראל מצוות החיים, האזינו לדעת בינה.
מה לך ישראל בארץ אויב, למה בלית בארץ נוכרייה.
נטמאת במתים, נחשבת עם יורדי בור.
עזבת מקור חכמה.
לו הלכת בדרך אלוהים, ותשב בשלום עד עולם.
לימדה איזה מקום בינה, איה גבורה, איה תבונה [...]

ספר ברוך ג, 15-21

מי מצא מקומה ומי בא אל אוצרותיה?
איה מושלי העמים ורודי בחיתו ארץ,
משחקי בציפור שמיים ואוצרי כסף וזהב
בו בטחו אנשים, ואין קצה לקניינם.
אי חרשי הכסף והדואגים ואין חקר למעשיהם.
אבדו וירדו שאולה ואחרים קמו תחתם.
אחרונים ראו אור וישבו בארץ ודרך בינה לא ידעו.
לא הבינו נתיבותיה ולא החזיקו בה בניהם,
מדרכה רחקו ויסורו.

איוב כח, 12-19

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה.
 לא ידע אנוש ערפה ולא תמצא בארץ החיים.
 תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי.
 לא יתן סגור תחתיה ולא ישקל כסף מחירה.
 לא תסלה בכתם אפיר בשהם יקר וספיר.
 לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז.
 ראמות וגביש לא יזכר ומשך חכמה מפנינים.
 לא יערכנה פטדת כוש בכתם טהור לא תסלה.

ספר ברוך ג, 15-21

מי מצא מקומה ומי בא אל אוצרותיה?
 איה מושלי העמים ורודי בחיתו-ארץ,
 משחקי בציפור שמיים ואוצרי כסף וזהב
 בו בטחו אנשים, ואין קצה לקניינם.
 אי חרשי הכסף והדואגים ואין חקר
 למעשיהם.
 אבדו וירדו שאולה ואחרים קמו תחתם.
 אחרונים ראו אור וישבו בארץ ודרך בינה
 לא ידעו.
 לא הבינו נתיבותיה ולא החזיקו בה בניהם,
 מדרכה רחקו ויסורו.

ספר ברוך ג, 22-28

לא נשמעה בכנען ולא נראתה בתימן.
 בני הגר שוחרו תבונה בארץ, רוכלי מדן ותימא והמושלים ודורשי תבונה,
 דרך חכמה לא ידעו ולא זכרו נתיבותיה.

ישראל, מה גדול בית אלוהים ורם מקום קניינו.
 גדול הוא ואין קץ, גבוה ואין מידה.
 שם היו הנפילים, אנשי השם אשר מעולם,
 אנשי מידות, יודעי מלחמה.
 לא באלה בחר אלוהים ודרך בינה לא להם נתן.
 ויאבדו בבלי דעת, ספו באיוולתם.

בראשית ו, 1-4

ויהי כי החל האדם לרב על פני האדמה ובנות ילדו להם. ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טבת הנה ויקחו להם נשים מפל אשר בחרו [...] הנפלים היו בארץ בימים ההם וגם אחרי כן אשר באו בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם המה הגברים אשר מעולם אנשי השם.

ספר ברוך ג, 32-ד, 3

רואה הכל הוא ידעה, הוא חקרה בתבונתו. המכין ארץ עד עולם, מילאה הולכי על ארבע, המשלח אור וילך, יקראהו וישמע אליו ברעדה, והכוכבים במשמרותם יאירו וישישו, יקרא להם ויאמרו הננו [...]. הוא אלוהינו ואין זולתו, אחר לא ייחשב מבלעדיו. הוא חקר כל דרך בינה, ויתנה ליעקב עבדו ולישראל ידידו. אז על הארץ נראתה ובתוך אנשים התהלכה. זה ספר מצוות האלוהים והתורה העומדת לעולם, כל מחזיקיה לחיים ועוזביה ימותו. שובה יעקב והחזק בה, התהלך לנגהה, לפני אורה. אל תיתן לאחר כבודך ויתרונך לעם נוכרי.

משלי ה, 3-10

כי נפת תטפנה שפתי זרה וחלק משמן חפה. ואחריתה מרה כלענה חדה כחרב פיות. רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו. ארץ חיים פן תפליס נעו מעגלתי לא תדע. ועתה בנים שמעו לי ואל תסורו מאמרי פי. הרחק מעליה דרכך ואל תקרב אל פתח ביתה. פן תתן לאחרים הודך ושנתיך לאכזרי. פן ישבעו זרים כחה ועצביך בבית נכרי.

בראשית רבה א, א

רבי אושעיא פתח "ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים" [...] ד"א "אמון", אמון. התורה אומרת אני הייתי כלי אומנותו של הקדוש ברוך הוא. בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אמון, והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא דפטראות ופנקסות יש לו, לידע היאך הוא עושה חדרים ופשפשים. כך היה הקדוש ברוך הוא מביט בתורה ובורא העולם, והתורה אמרה "בראשית ברא אלהים". ואין "ראשית" אלא תורה, היך מה דאת אמר (משלי ח, כב): "ה' קנני ראשית דרכו" וגו'.